

Fetišiziranje depriviligirane gospodinjske delavke

Služkinje in Ženske iz 6. nadstropja

Tina Pogljajen

Po drugi svetovni vojni so teoretiki napovedovali popolno izginotje plačanega domačega dela v sodobnih družbah iz dveh razlogov. Prvič, ker naj bi ne bilo več potrebno, saj naj bi gospodinjske delavke nadomestili aparati, in drugič, ker neravnostje moči med gospodinjsko delavko in njenim delodajalcem ni v skladu z demokratičnimi načeli sodobnih družb. Dobrih deset let kasneje, v zgodnjih 60. letih, je bilo zaposlovanje gospodinjskih delavk v polnem razcvetu – tako v ZDA, kjer so bile v tej vlogi večinoma temnopolte Američanke, kot v zahodni Evropi, Franciji, kamor je bil usmerjen nov val množičnih, skoraj povsem feminiziranih migracij – predvsem iz Alžirije, Portugalske in Španije zaradi slabih ekonomskih razmer v režimu generala Franca.

Med *Služkinjami* (The Help, 2011, Tate Taylor) in *Ženskami iz 6. nadstropja* (Les femmes du 6ème étage, 2010, Philippe Le Guay), ki se ukvarjata točno s tem, torej go-

spodinjskimi delavkami v 60. letih – prvi na jugu ZDA, drugi pa v Franciji – je mogoče potegniti nekaj vzporednic, kljub temu, da gre pri prvih za rasno segregirano družbo ZDA, ko so bili v veljavi še vedno zakoni »Jim Crow«, vsaka aktivnost, ki bi lahko napeljevala k rasni enakovrednosti, pa kriminalizirana kljub pretvezi načela *separate but equal*. Drugim, španskim priseljenkam v Parizu, je bilo nekoliko bolje, vendar pa so bile še vedno v depriviligranem položaju, na kar *Ženske iz 6. nadstropja*, podobno kot *Služkinje*, opozorijo s prikazom avtobusov, s katerimi se na delo vozijo služkinje, stranišč, kopalnic in dvigal, ki jih smejo ali ne smejo uporabljati, ter ostalih stvari, do katerih imajo dostop le delavke ali le njihovi delodajalci.

Pa vendar je bilo *Služkinjam* večkrat očitano poustvarjanje preteklosti, ki naj bi bila precej bolj politično korektna od resnične. Tu je, poleg mehčanja razizma tistega obdobja, posebej problematično negiranje

spolnega nadlegovanja, ki so mu bile služkinje pri svojih belih delodajalcih zaradi razmerja moči pogosto nekaznovano izpostavljene. Medtem ko *Služkinje* problematike spolne objektivacije ne pripoznajo, pa je v *Ženskah iz 6. nadstropja* ta fetišizirana v obliki seksualiziranega lika latino/francoske sobarice Marie (Natalia Verbeke), ki se iz neznanega razloga zaplete s precej starejšim in pokroviteljskim delodajalcem Jean-Louisom (Fabrice Luchini). Nasprotno pri starejših oz. spolno neprivačnih služkinjah objektivacija služi kot komični vložek: spolno nadlegovanje služkinje s strani delodajalca je smešno, v primeru mladostnikov očarljivo – »Dvajset let je delala pri nas, pa nisem nikoli videl njene riti,« in »še naskočil te bo ...« ipd.

Postavljanje ženske v spolno pasivno ali popolnoma asekualno vlogo je značilno za stereotipen lik čarobnega zamorca (»Magical Negro«), le da tako v *Služkinjah* kot tudi v *Ženskah* ne dobimo le ene, temveč

deset ali več čarobnih zamork/iberk. Le-te svoje praktične, zemeljske moči nesebično uporabljajo za skrb za otroke in reševanje problemov belke oz. svojega francoskega delodajalca, ki bo šele z njihovo pomočjo lahko uspel/a v »zapletenem« svetu buržoazije. Skrajna variacija tega lika je Mammy, prvič uporabljena v *Koči strica Toma* (Uncle Tom's Cabin, 1852, Harriet Beecher Stowe). Lik, ki je poosebljenje vdanosti, požrtvovalnosti in zemeljskosti, najdemo tako v *Služkinjah* – Constantine (Cicely Tyson) – kot tudi v *Ženskah* – Germaine (Michèle Gleizer). V obeh primerih je Mammy katalizator za krivdo in posledična dobra dela belcev/Francozov – ti so ju namreč po dolgih letih »članstva v družini« odpustili. V nobenem od filmov ne manjka niti obvezna jezičnica (»Sassy Black Woman«), ki se višjemu sloju edina od služkinj odkrito postavlja po robu, pa naj gre za Minnyjino (Octavia Spencer) peko pite z dodatkom lastnih fekalij ali pa za Carmenino (Lola Dueñas) neprestano opominjanje na lastno prikrajšanost in komunistična prepričanja. Obe »jezičnici« sta tisti, ki belko/bogataša v njihov krog sprejmeta težje kot ostale čarobne zamorke/iberke, vendar pa jima, ko onadva pridobita njuno zaupanje, izkazujejo popolno zvestobo.

V *Služkinjah* čarobne zamorke s svojo magijo ne rešijo le tistih belk, ki bi se v konvencionalen življenjski slog višjega razreda rade vključile, pa jim to zaradi tega ali onega razloga ne uspe (ključno za vlogo gospodinjske delavke je, da se z opravljanjem del, ki bi jih sicer opravljala mati/žena/hči, obnavlja tudi imaginarna identiteta delodajalke kot pripadnice višjega sloja), temveč enako uspešno tudi tiste, ki se želijo konvencionalnostim vlog žene oz. matere upreti, in jim pomagajo osvoboditi se njihovih spon. V *Služkinjah* črнке tvegajo svojo varnost, da bi lahko belka napisala knjigo in postala pisateljica. Pri *Ženskah iz 6. nadstropja* uspešen pripadnik višjega sloja spozna, da bogastvo in uspeh ne pomenita ničesar v primerjavi z življenjem revnih Špank, ki nimajo niti kopalnice, imajo pa pristnost, *joie de vivre*, *paello* in skrivnostna zdravilna zelišča – k čemur ga navede zagledanost v služkinjo Mario. Tako ona kot tudi njen način življenja ga tako prevzameta, da zapusti svojo ženo in se preseli nadstropje višje – k ženskam iz 6. nadstropja, ki so nekaj povsem drugega kot ženske iz njegovega okolja. Pri njih

osvobojen spon bogastva in udobja prvič najde svobodo in samega sebe.

Tu tiči še en problem z ženskimi liki v obeh filmih: če je Jean-Louis v *Ženskah* za razliko od svoje žene spravljiv, dobrosrčen in svobodomiseln, so ženski liki višjega sloja v obeh filmih z izjemo deviške Skeeter (Emma Stone) in ostarele Missus Walters (Sissy Spacek) pretežno plehke, manipulative, do svojih služkinj pa gospodovalne, včasih v *Služkinjah* tudi krute gospe, ki v življenju krožijo med trošenjem denarja, igranjem bridža in prirejanjem družabnih dogodkov. Iz družbene odgovornosti za razizem (ali opisano vlogo žensk) in za slabo ravnanje z zaposlenimi so beli/francoski moški povsem izvzeti. V *Ženskah iz 6. nadstropja* mora moški vsaj dvakrat racionalno posredovati med dvema ženskama, ki se histerično prepirata, medtem ko pripadnici lastnega sloja v domnevno komičnem momentu zabrusi, naj kdaj poprime za metlo, tako kot to počnejo služkinje. Pri prikazu delavskega razreda je situacija podobna. Temnopoltih moških, mož *Služkinj*, v filmu ni, s čimer ta reproducira mit odsotnega moškega v črnskih skupnostih, če pa so, so nasilni in pretepajo svoje žene in otroke. Medtem ko črнке smisel življenja popolnoma neironično najdejo v ocvrtem piščancu, Španke pa v čiščenju in pranju, kar je predstavljeno kot hvalevredno, so vse brez izjeme pozitivni oz. tragični liki.

Zgoraj omenjeni ocvrti piščanec je v *Služkinjah* postavljen v podoben kontekst kot požrtvovalna skrb Abileen (Viola Davis) za bele otroke, ki jih nauči samospoštova-

nja, ter v isti kot v *Ženskah iz 6. nadstropja* Marijina perfekcija mehko kuhanega jajca, ob kateri zaigra nebeška glasba. Francozinji, prejšnji služkinji, jih namreč ni uspelo skuhati, čeprav je to poskušala dvajset let. Fetišiziranje preprostosti se ne ustavi tukaj: ko služkinje v *Ženskah* pokažejo, kako dobro znajo prati in čistiti in kako to počnejo raje kot karkoli drugega, jih spremlja *Itsy Bitsy Teeny Weeny (Yellow Polka Dot Bikini)*, ob katerem čiščenje postane plesna točka. To, sugerira film, je njihova spretnost, nekaj, v čemer se najbolje znajdejo. Taka fetišizacija skrbnosti ter spretnosti pri gospodinjskih opravilih je fantazija privilegirane razreda, prav tako kot popravljanje krivic, ki ga vrši protagonist/ka v obeh filmih. Pri tem je celo za gibanje za državljanske pravice v ZDA nakazano, da je bilo uspešno po zaslugi oz. s pomočjo belcev ter da brez njih temnopolti Američani tega ne bi zmogli doseči; podobno pri domnevno ganljivih trenutkih, ko belka črňko povabi za svojo mizo ali pa ko bogataš svojim zaposlenim plača popravilo stranišča, s čimer si prisluži njihovo koketirajoče pozdravljanje, ko jih od takrat naprej sreča na ulici. Služkinje so vzpostavljene kot nekdo, brez katerega bi bile gospodinjske in materinske dolžnosti neuspešno opravljene, saj ženska višjega razreda tu svoje »vloge« ne izpolnjuje/ne zna izpolnjevati; kot spolni objekt; in kot objekt fantazije odrešenika/ce pred lastno krivdo belosti oziroma buržoazije, za uresničitev katere pa služkinje morajo obstajati, prav tako pa ostati deprivilegirane.

Služkinje